

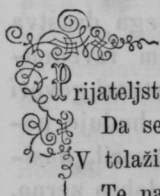
UČITELJSKI
T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dně vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII. V Ljubljani 15. oktobra 1868. List 20.

PRIJATELJSTVO.

Prijateljstvo! krasna cvetka, Kogar tvoja véz objéla,
Da se lepša ne dobó, Ta od sreče prave vé,
V tolažilo rev posvetnih Naj se smeje ali joka,
Te nam dalo je nebó. Ti ogrevaš mu sercé.

Kedar pa, kot sin Adamov,
Se od zemlje posloví,
Ljubeznjiva tvoja roka
Mu zatisne še očí.

J. Cimperman.

Ali se more iz kerščansko-nravnega stajališča o-
dobriti, da se učencem v ljudskih šolah konec leta
šolska darila delé?

Govoril Franc Govekar pri prvem občnem zboru ljudskih učiteljev na Kranjskem.

Kakor daleč solnce obseva našo zemljo, ni je stvari, da bi bila kar popolnoma. Ker so ljudje nepopolne stvari, so takošne tudi njih naprave, več ali manj pomanjkljive. Ravno tako je tudi z ljudsko šolo; kakor druge človeške naprave, ima tudi ona svoje pomanjkljivosti. Le té pa zadevajo ali odgojo, ali poduk. Poslednje izpustivši, kažem le nektere pomanjklji-

vosti, ki so se letas konec leta prav očitno kazale, in bodem tudi nasvetoval, kako bi se pomagalo.

Prede pa v tej reči dalje govorim, zastavljam si najpervo vprašanje: Ali se more iz kerščanskega stajališča odobriti, da se učencem v ljudskih šolah konec leta šolska darila delé?“

Odgovarjaje na to vprašanje moram najpoprej opomniti, da kar od daleč ne mislim, zoperstavljati se ukazom slavne vlade; samo svojo misel razodevam v tej zadevi, ki globoko sega v šolsko verdevanje, ktera pa ni merodajna. Nadjam se, da moja misel v tem zboru ni samoterna.

Slavno c. k. ministerstvo za poduk in bogočastje je z ukazom dné 16. aprila l. 1868. s št. 2425 prepovedalo v ljudski šoli darila deliti; v srednjih šolah, t. j. v realkah in gimnazijah, pa je ostalo še pri starem. Ob enem je pa tudi slavna vlada za poduk razglasila neko mnenje dunajskega učiteljskega društva „Volksschule“, ter z njim kakor s spričevanjem izvedencev poterjevala svoj ukaz. Zoper to mnenje, ki o tej stvari govori iz stajališča, ktero kristjanom ni vseskozi pravo in se huduje posebno zoper zlo rabo pri darilih, bodem nekoliko govoril, dasiravno spoznavam, da ima to mnenje tudi marsiktero dobro zerno.

To mnenje se pa glasi tako le: „Društvo ‚Volksschule‘ spoznava, da delitev daril na ljudskih šolah ne ugaja namenu, in tedaj škoduje, ker nasprotuje načelom nemške pedagogike“.

Iz svojega stajališča spoznamo mi le eno pedagogiko, in ta je kerščansko-katoliška, ki se opira na kerščansko pravno postavo. Ta pa našteva vzroke, ki človeku v djanje vežejo in kateri ga nagibujejo. K poslednjim bistveno slišijo tudi darila in kazni, kajti človekova volja je toliko popačena, da potrebuje močnih nagibov, ki določujejo slabo, lahkomišno voljo. Svojim vernim obeta že tukaj na zemlji notranji mir in zadovoljnost, tamkej pa plačilo, ali če hočete darila, ki vso večnost ne bodo prenehala. Tako je delal Bog, ko je izrejal človeški rod, posebno pa izvoljeno ljudstvo božje, da si je odgojal ljudstvo, ter vravnovaal njihovo slabo in nestanovitno voljo, ali kakor bi danes rekli, da je izrejal z n a č a j e. Tim bolj pa ko je človeštvo napredovalo, tim manj je obetal odgojitelj človeškega rodu materijalnih koristi ljudem, ki spolnujejo pravno postavo. Božji začetnik naše svete vere je sicer svoje apostole

in verne s dobrotami k sebi vabil, pa jim je tudi napovedoval, kaj bodo mogli terpeti, ko bodo spolnovali in oznanovali njegov nauk. Kar je človeški rod v večjem, to je človek v manjšem. Tudi on potrebuje, zlasti v svoji mladosti, vnanjih nagibov, ki ga za dobro odločujejo. S tim se ga počasi privaja. Ko pamet raste, bo dobro delal čedalje bolj in bolj iz blagših nagibov, in kar je otrok delal iz ljubezni ali strahu, bo potem delal zavedoma.

Ako se pa obrnemo od teh kerščanskih načel, ktera tudi poterjuje skušnja, do načel, ktere nam stavijo modrijani, ki hočejo ljudi podučevati, pa vidimo, da oni tirjajo od človeka že v prvi mladosti tolike moči in tolike zavednosti, da mu vnanjih pomočkov, ki voljo nagibujejo, kar treba ni. „Človek naj dobro dela samo zato, ker je dobro in pravo“. To je lepo in dobro, in zato naj se sleherni prizadeva, a bojim se, da bi nam ti modrijani na zadnje lepih nebes ne prepovedali. Poglejmo pa bližje, kako so ta načela obračali sami na se. Pisali so debele knjige, kako naj bo človek neobčutljiv do hvale, in to pisaje so si pa iskali slave in odličnosti; učenost jim je bila naj več v to, kar je p. vabljenek tičarju, da si išče plena; iskali so si slave po vsem svetu ali bogastva, ali pa obojega skupaj.

Prava in gola resnica je, da moramo delati le zato, ker je pravo, ne gledé na slavo in čast in brez strahu, ko bi nas tudi čakala graja ali kazen, in da moramo na to tudi otroke privaditi; — a otrokom se daje mleka, in tečnejših jedil si privadijo časoma. Tako je v kerščanski nravi, tako naj se ravna tudi pri otročji izreji. Le kerščansko - npravna postava more izjemoma take močne otroke izrejati; niso pa tako pogostoma. Nikdar pa ne bodo modroslovne zisteme kakor n. p. Kantovo, izrejevale takih kerščanskih junakov.

Govoril sem tedaj iz kerščansko katoliškega stajališča, da je dobro darila deliti in mislim, da sem spodbil načelo, vsled kterega je namenu protivno in škodljivo darila deliti; pogledjmo pa sedaj, kaj društvo „Volksschule“ dalje pravi:

„Človek se mora že v mladosti vaditi, da spolnuje svoje dolžnosti ne ozirajè se na to, ali ga bo kdo zavoljo tega po vnanjo čislal“.

Tega tudi jaz nikakor ne tajim, samo vprašam, kako da se otrok tega privadi; njegova tesna pamet še ne spozná, čemu

mu bode učenje; rad se odteguje delu in učenju, in mora se navaditi, da sluša in vboga; slaba volja se mora krepiti. Kakor šibko drevesce potrebuje količka, da more naravnost kviško rasti, tako potrebuje slaba volja pri človeku nekake podpore; pozneje pa tudi shaja brez nje. Otrok se uči in dela le iz ljubezni, ker misli, da osebam, ktere ljubi, s tim postreže; zahteva pa, da ga gledamo, opazujemo in čuvamo, tedaj pa tudi rad pravi: „Čemu sem se učil, če me ne vprašate?“ Treba se ni bati, da bo otrok zmirom tako mislil in da se mu ne bode razširilo prizorje, vendar ta otroška misel nam kaže, da otrok pričakuje nasprotnega skazovanja. Sej je že med prijatelji lepa navada, da se prilično obdarujejo z malenkostimi, in drug drugega prijazno nagovarjajo, zakaj bi se tudi učitelji ne posluževali tega povsod navadnega sredstva? Človek mora kaj takega sam občutiti, ali v preteklem letu gledati, kako so otroci v šoli pri spraševanji milo pogledovali prazno mizo, in potem ne bo tako brez čutja do mladine, ki vse živo čuti in povsod hoče dokazov imeti, zavračeval edino le na to, da je to njih dolžnost in tako jih vnmal v pridnost in rednost. In ko bi bili tukaj dosledni, opustiti bi se morala vsaka razredba; samo zanikarni in leni učenci bi se spisovali in kaznovali; eno iz obojih bi se moglo zgoditi v ljudski šoli na deželi, kjer se starši za razredbo nič posebno ne brigajo. Nedoslednosti, s katero se darila otrokom ljudskih šol kratijo, učencem na realkah in gimnazijah pa delé, kar omeniti nočem, kajti preveč je očitna.

Ako pa „mnenje“ dalje govori, da je napačna izreja kriva, da odraščeni hrepené po vnanjih odličnostih, ktere jih priganjajo v zvesto spolnovanje dolžnosti in v darežljivost, moramo pa razločiti, kakšno načelo tukaj stavlja kersčanska vera; prevdarjati se mora, kako se pri slehernem človeku pokaže dvojno nasprotno prizadevanje volje; prvo skuša človeka v dobro napeljevati, drugo pa nasprotuje duhu. Dokler živi, se mora človek bojevati; napačna izreja pa si prizadeva, podjarmiti hudobno voljo in goji lepo blago seme. Žali Bog, da se večkrat zgodi, da starši in gojitelji napuhu, tej strupeni zeli, skerbnno prilivajo, čutje do časti pa vodijo na napačno pot, in tako zbujaajo pri otroku slavohlepnost, da se zapelje mladi človek, da časti in slave išče v stvarih, kjer bi se imel sramovati, in dobro ali slabo dela, kakor ga hvalijo, ali grajajo.

Da je pa težko, izbirati obdarovance, tega je morda vsak prepričan; ako pa vendar učitelj prevdarja vse to, kar je zadrževalo ali pospeševalo otrokovo napredovanje in ako ima pošteno voljo, bo že pravo zadel. Da bi bila pa delitev daril škodljiva za šolo in hišo, kar zadeva njune razmere, to je pa vendar preveč enostransko; kar so starši pretečeno leto rekli, priča ravno nasprotno.

Tedaj nasvetujem: Naj se poprosijo slavni šolski vradi, da blagovolijo pri slavnem c. k. ministerstvu za poduk in bogočastje prositi, da se delitev daril v prihodnje zopet privoli.

Odgovor na vprašanje:

kako bi se v ljudski šoli z drugimi nauki združeno pospeševalo umno, národno gospodarstvo in obertnijstvo?

Govoril v prvem občnem zboru ljudskih učiteljev na Kranjskem

Fel. Stegnar.

„Naprej“! tako vpije dandanes ves svet. V vseh rečeh mora človek napredovati, ako hoče, da ne zaostaja. Med vsem drugim pa je treba napredovati tudi v tem, da si človek boljša svoje zemeljsko blagostanje, ker zapuščeno in zanemarjeno telo tudi po duhu ne more napredovati.

Skušnja pa uči, da brez poduka ni napredka. Ako hočemo, da poduk kaj tekne, se mora že zgodaj, to je pri mladini začénjati. Do sedaj še nimamo posebnih šol, v katerih bi se po domače učilo umno kmetijstvo in obrtnijstvo. Da pa ta prekoristni poduk vendar ne zaostaja, mu mora v tem pomagati ljudska šola, sej ljudska šola je za ljudstvo. V nji se mora zadostovati vsem ljudskim potrebam, tedaj naj se v nji pospešuje tudi umno, národno gospodarstvo in obertnijstvo. To pa naj se godí tako le:

1. Učitelj si mora sam prizadevati, da razume in vé, kaj je umno gospodarstvo in obertnijstvo. Ako se tega ni učil v pripravniški šoli, naj se izobražuje sam s tim, da bere o tem dobre knjige in časopise in da si tudi pri zvedencih nabira potrebnih znanosti in skušenj. On naj se uči kemije in fizike (imamo *Vertovčev*o kemijo in fiziko *Robidatovo*), rudoznanstva, zemljeznanstva, fiziologije rastlin in živali, zemlje-

merstva, gospodarstva sploh, poljedelstva, živinoreje, sadjereje in vinoreje, gojzdeva, svilstva, čebelstva i. t. d. On naj vé, ktere reči obertniki izdelujejo domá; posebno naj se seznanja s pridelki svojega kraja.

2. Učitelj naj ves ta nauk razdeluje po berilnih vajah, in naj se zategadel za vsako šolsko uro vestno pripravlja. Veliko dobrega gradiva za ta poduk imajo sedanje šolske knjige, akoravno bi bilo želeti, da bi se razdelovale v take, ki bi bile primerne učencem po mestih in v take, ki bi služile kmečkim šolam.

3. Učitelj naj ta nauk tudi vpletuje pri nalogah v številjenji. Številjenje s praznimi številkami je dolgočasno in trudno. Pri vseh nalogah v številjenji naj učitelj meri na to, da učenci spoznavajo, kaj vse človeku daje pridnost in varčnost, koliko dobička daje človeku, ako je previden in zna vsako reč prav obračati; naj učencem kaže, kako se izštevili mera in vaga pri različnih rečeh, kako se koristno dela z gnojem in koliko dobička daje dobro gnojenje, kako se prihranjuje in trati klaja in nastelja, koliko dobička daje dobra živinoreja, sadjereja i. t. d.

4. Učitelj naj tudi pri pogovorih z učenci na to gleda, da jim s tim naukom koristi. On naj p. pri posebnih primerljajih in zgledih kaže dobre in slabe nasledke, ki izvirajo iz tega ali unega vzroka, p.: Ali vaša pšenica ali vaš lan dobro raste, ki ste ga uni dan sejali? Zakaj tù dobro kaže, zakaj tù slabo? Zakaj vaša živina hira, sosedova pa se lepo redí? i. t. d.

5. Učitelj naj navadi učence dobrih kmetijskih pregovorov ali vodil, in naj jih jim primerno razklada, p.:

„Terte se jokajo
Preden rodé,
Kter' ga pit' hočejo,
Naj se poté“.

(Vodnik.)

„Kedar v kimovcu germí,
Žito, sadje zarodí —
Če njiva je gnojena,
Jablan, tepka zasajena“.

(Vodnik.)

Tako naj učitelj odpravlja tudi krive vere in vraže, ki jih imajo ljudje pri gospodarstvu.

(Konec prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Z.

Za.

O. Predlog za vlada razne sklone: rodivn., toživn. in druživn., kakor v novoslov.

S. Da zaznamnjam čas, ga pišem z rodivnikom sedaj že večkrat: z a s v ě t a (dokler je svetlo) večerjajo; za mraka, za dne, za Vladimirja itd.; redkeje s toživnikom, lat. per: ašte za (skozi, čez) peti lēti ne budeti vēsti o muži, z a d v e leti; za dva dni. Posebno pa se mi je zdelo, da tolikrat rabim napak ali vsaj brez potrebe n a m e s t i - o - u, z a s t r a n, z a v o l j o, z a r a d, kjer se po stsl. reče l e z a, kadar se pové vzrok ali razlog.

O. Ad designandam rationem 1) cum gen. gr. *διὰ* propter; *ἀντί* pro, loco: za višego roda, za straha; cum acc. 2) gr. *διὰ*, *ὕπερ*, *ἀντί* propter, pro: za strahū, kamo si oči hoštu děti za srami; za nje, zanježe quia; Bogū viditi za dēanija, nū i za mysli komuždo; za čito cur; dati, iti za kogo p. za mužī itd.

S. Tako čem pisati i jaz ter varovati se prepogostnih z a v o l j o, z a r a d, namestu, skozi, čez.

Zabava,

O. Difficultas, in zabaviti, zabavljati offendere, vexare, impedire.

S. To je tedaj pravi pomen: molestia, occupatio, sitna, težka reč, težavno, nadložno opravilo, t e ž a v a, ne pa, kakor se mi je v novo pisanje vrinilo: vesela, radostna reč, v e s e l i c a. Govorim še prav: zabavljati komu; ali zabavljaš? — Zabavica je vexator habd., zabavati incantare p. gade zabavati ali zagovarjati.

O. Zabavīnū adj. cuius obliviscimur, remotus, — na tīm-nica.

S. Kako vse drugač se glasi: zabavne temnice, ječe, v kterih se jetniki zabavajo, imajo svoje zabave, brez verig, pri igrah itd.! Tega ne maram.

Zabota.

O. Zabota je, kakor mislim, labor.

S. Morebiti se vjema z nsl. obotavljati se, kar so nekteri hotli pisati opotavljati se (o potu), in se mi tako ne razlaga po volji (cf. pobota.)

Zabyti.

O. Zabyvati oblivisci, — se, o čem: zaby o bozê; ne zabudi ništiih; zabyti — tije oblivio, zabytliivü — tnikü obliviosus, ingratus.

S. Vidi se mi, da je glag. iz za in biti — bim — b o m — b o d e m, nasproti zabiti clavo figere, occidere, zaboj diaphragmai, iz biti — bijem. Pišem večkrat le pozabiti, in zabil sem skor pravega izvora, ker sploh pravim pozabljam, pozabljevati, kakor zgubljam, zgubljevati. Po naglasu se spreminja pomen: zábiti oblivisci in zabíti clavo figere, kar je v nsl. časih težko ločiti. Zabitljiv in zabitnik za nsl. pozabljiv — ec. — Usurpatur etiam pro zgubiti; menda zabiti t. j. igraje, pijančevaje ali sicer neumovaje zabiti ali pognati premoženje.

Zavida.

O. Invidia, aemulatio; zavidêti, zavistvovati komu.

S. Dobra je za gr. ζήλος aemulatio (Eifersucht). Kakor zavist, zavisten, zavistnik, zavidnik, zavidiv-ljiv itd., čem pisati po Vaše z a v i d a — d e ž. sp.; brez zavide, níkar si ne zavidajte!

Zavodü.

O. Cursus, zavoditi ducere.

S. Nikdar mi ni po volji, kadar čitam z a v o d v pomenu „Institut, Anstalt“, ker se mi smili v njih mladina! Pišem raji v s t a v, vstanova, naprava itd.

Zavêsa.

O. Pa tudi zavêsü m., zavêsicü, aulaeum, linteum, zavêsiti okünice, nezavêšena žena.

S. Gospôda ima po sobah in dvoranah vse prepreženo z z a v e s a m i in popeto z z a v e s c i.

Zavêtü.

O. Testamentum, pactum, mandatum.

S. Omenjam to besedo le, ker vidim, da imate že Vi zavêtije in zavêtri je, zavêtri no mêsto, kar zatišije locus tectus, tranquillus, in ker pišete: nsl. zavêten cliens, zavêtnik tutor (zavêtrinü cf. zaočinü adj. extra conspectum positus).

Zadušije.

O. Zadušibina — bñina, eleemosyna, monumentum, pia fundatio, serbis zadužbina.

S. Pisali naj bi zadušbina. Zadušinü imate suffocans (iz zadušiti), pa tudi pro anima datus (za dušo); cf. zazdravnü, zaupokojnü qui pro bona valetudine — quiete — fit. Morebiti a) zadušen-šna-o, b) zadušin-a-o?

Zadü.

O. Pa zadü f. in zaždü m. dorsum, pars postica; zadnjaja *ἄδρα* anus (cf. sü zažda nsl. od zaja a tergo, hindrach.)

S. Iz tega se pojasnujejo različne pisave: sü zada in sü zadi, na zadê-di, kakor nsl. Pomenljivo se mi zdi tole: cf. na, po cum nadü, podü; nobis *d* hoc ortum videtur e verbo *dê*, cuius vocalis finalis etiam in aliis vocabulis abiici potest p. vü zadü, na zadü; in zadü nica f. hereditas, facultates relictae; zadüničnikü heres.

Zadêva.

O. Impedimentum, iz zadêti — dêvati imponere, onerare, impedire, — se impediri.

S. Kaže se, da sem jel presploh pisati z adêva v smislu „Fall, Beziehung, Verhältniss“, na pr. v tej zadevi, slovenske, narodne, duhovske, šolske zadeve. Paziti čem na prvotni pomen, in prav pisati o slovensko-nemških z adêvah i. t. d.

Zazrêti.

O. Zazoriti in zazirati suspicari, reprehendere, accusare cum dat. et loc.: zazorü-ênije, zazrakü-čije, zazirani je, zazorinü - zračinü suspectus, reprehendendus, zazorno lice,

zazoriči osor na pr. gorici zazoriči byvajači; ne mozi zazrêti minê grêšniku.

S. Tudi zazreti in zazirati mi bo velikrat služilo za gratiji, zaničevati itd.

Zakonû.

O. Slovo sploh znano in v Jezičniku že razloženo.

S. Veseli me nsl. zakonica coniux za stsl. sãprãga (soproga, soprožnica), zakončič filius legitimus; zakonnik ali zakonik nomocanon.

Zamanû.

O. Frustra, z a m a n i c a f., unde sg. instr. serb. - c o m i gratuito et adj. zamaničinû: - čna vojska.

S. Nedavno sem čul: Ta je za nič, ta pa še za manj. Kaj veljá, da je zaman-i iz za manj?

Zametû.

O. Multitudo: ga je pravi zamet.

S. Snega namreč! Bere se stsl. i z a m ê t a nota, toda o njej poznej.

Zamorije.

O. Regio transmarina, nsl. zamorec aethiops.

S. Kakor se kaže, mislite, da je prav pisano z a m o r e c cf. primorec; nekteri pisarijo z a m u r e c ter razlagajo iz stsl. murû, murinû aethiops nsl. mur, muren, murče, murček . . Ktero je bolje ali pravo? Menda se po pisanji da ločiti tudi pomen.

Zamûkû.

O. Clastrum, iz zamûknãti claudere.

S. Važno mi je, ker temu primerjate nsl. z a n j k a ansa, serb. zamka laqueus, česar doslej nisem mislil.

Zamêriti.

O. Metiri, zamêrenaja granica.

S. Čudno se mi zdí, da nimate z a m e r a, zameriti v sedanjem pomenu; ponarejena je morda le po nemški (ver-messen).

Zanesti.

O. Auferre, — na svoj stanū; — na nosiléhū; vētri zanesse kraguja.

S. Tedaj je spet nsl. z ane sti - z ana ša ti se na koga — olikana še le po nemški (sich verlassen) ?

Zapovēdi.

O. Mandatum, decretum, edictum; zapovēdēti - ati - ovati, kakor nsl.

S. Pa sem se je skor že bal, ker novo česki pomeni nasprotno (Verbot, verbieten), in sedaj vidim, da je moja tudi staroslovenska.

Zapodū.

O. Latebra: skry se vī zapodē malēmī.

S. Kar skoči iz zapoda! Kdo bi si mislil, da je to nsl. ?

Zapoj.

O. Zapojstvo ebrietas: pijanīstvo i zapojstvo; zapojčivū ebriosus.

S. Ta človek je pijančiv in zapojčiv!

Lepopisje v ljudski šoli.

(Konec.)

Zdaj mi še ostane priobčiti svoja mnenja o lastnostih lepega pisanja.

1. Pisanje naj se vjema s pravili naravnosti. Naravno je pisanje, če so pismenke, ki segajo čez tri ali štiri čerte, na verhu tanke, spodaj pa nekoliko krepkeje postajajo, kakor je n. p. smreka, kakor so štiri glavne hišne stene, ročnik vozarskega biča i. d. Posebno veljá to za nemško pisanje. Naravno je dalje pisanje, če so poteze tanke tam, kjer so naj bolj na okroglo zavite; le tanke stvarice se dajo upogovati.

2. Ravnomernost je v tem, da se posamesni deli čerk vjemajo v dolgosti, širokosti in sploh v velikosti. Posebno naj bodo zgornje lopotične zanke pri véliki abecedi slovenskega pisanja na levo in desno ravnomerno iz dveh polovic. Spodnje poteze, ki nosijo zgornje, naj bodo nekoliko večje, drugače tiščé na spodnje dele pismenk.

3. Kinč slovenskih, posebno vélikih pismenk je krogovitost. Zarad te lastnosti je slovensko ali latinsko pisanje toliko težji od nemškega. Krogovitost je tudi prvi pogoj pri ornamentalnem risanju. Preden se deček ne privadi s prosto roko krogov risati tako, da se izurjeno oko, ogledovaje popolni mir, ne zadovoljuje, ne opravi mali risar nič z ornamentom. Slovensko pisanje je tudi nekako ornamentalno risanje. Vsi potegljeji, kateri so zarad lepšega, naj bodo v resnici lepi, mirno in lahko zaviti. Primerjaje nalomnjeno verbokvo, desko ali kaj takega z lepo zvitim jeklenim peresom od ure, ali s krogovito ribjo kostjo naj dá učenik otrokom napake preiskovati v voglatih, slabo krogovitih potegljejih, in sicer že v prvem razredu. Dobro je, mladino že v zgodnjih letih vaditi do- brega ukusa.

4. Tesno zvezana s krogovitostjo je lahkost. Vsi potegljeji naj se lahko razlivajo eden v drugega brez silovitega okrajšanja ter skupostne tesnobe. Slednjič tudi

5. stanovitna lega pisanje izverstno dela. Oblika posamesnih čerk je mnogokrat dobra, a v skupščini se vidi silni nemir. Ako podaljšamo neenako ležeče čerte, našli bomo, da se križajo. To jako kazí lepoto pisanja. Stanovitna lega se naj hitreji doseže s podloženimi ležečimi čertami, in če kotichek med levim papirjevim krajcem in spodnjim robom klopí, na kterege se otroci tako radi a napačno naslanjajo, vedno enak ostane, ako nikakor ni moč si osvo- jiti g. Levčevega načina.

Na razstavljena splošna krasopisna pravila naslanjam še posebno metodo, po kateri bi se sintetično izpeljavale posamesne čerke. Pismenke imajo veliko podobnosti med sabo. Iz razkosanih ob- stojnih delov se dajo nove čerke sestavljati, tako da ni treba vaditi se novih potegljejev. Kosčeki se premikujejo zdaj više, zdaj niže, spred ali zad in tako nove čerke nastajajo, ktere po kratki vaji v svoji pravi lepi obliki kar iz peresa tekó, če so se učenci le prilastili prvotnih potegljejev.

Perva vaja, ktera naj se gostokrat ponavlja, naj bode, da otroci naredé prvotne lasne, ktere vežejo posamesne čerke, in per- votne krepke potegljeje, iz katerih se delajo zlasti male čerke. Kjer se lasne čerte prelomijo ter v krepke prehajajo, naj bode oster vogel ali špičast konec, kakor pri nemškem „v“ Okroženih koncev mali začetniki prvič ne naredé lepih, podobni so zviti mesarski kljuki; da se ne navadijo tega, naj učenik iz pred omenjenih „v“ temeljno na obeh koncih okroženo čerto „z“ izpeljuje. Na tablo predpisane špičaste verhe naj učenik z mokrim perstom na okroglo posname. Teh popravkov, se vé da otroci v svojih zvezkih ne mo- rejo posnemati, timveč jih morajo z novega narejati opustivši ostri vogel. Per tej priliki naj učitelj mnogokrat povdarja, da mora vselej potegljej tanek biti, kjer je naj bolj krogovit, kjer se naj bolj zavije, ter debel narašča, kjer čerta na vzdol ravna postaja. Zoper to krasopisno pravilo otroci naj več grešijo. Prirodnost nas

učí, da se kol ne dá okroglo zaviti, tanka vejica pa lahko. Napačno tudi je, ako se dve debeli čerti križate. Nič ni gerjega od tega!

Potem sledí vaja v gori in doli obrnjenem potegljeji *i* — *z*. Ko otroci prvi potegljeji znajo, naj svoje zvezke narobe obernejo in še eno versto „*i*“ načerkajo. Zdaj položé zvezek nazaj v poprejšno lego, dobro pogledajo ter poskusijo narobe „*i*“ pisati. Potem vadijo dolgo potezo „*l l*“ na 3. verstí in „*l l*“ na četerti verstí stoječo; to naj spodej odsekajo. Na podloženih ležečih čertah je ta vaja lahka. Da naj bodo poteze skozi in skozi enako debele, ne prekrepke, enako vsaksebi stoječe, se mora gostokrat povdarjati.

Naj okorníši se kažejo otroci pri vaji čerke „*o*“. V predočbo naj jim stavi učitelj drobna fižolova zerna. Potem naj se „*o*“ po dolgosti na dve simetrični polovici razdelí. V večí razmeri se jim to na drevesnem ali iz papírja izrezanem nezobatem listku lahko razumljivo pokaže. Čerko „*o*“ naj se na obe strani pisati vadijo, to je, da je debeli potegljeji enkrat na levi, drugič na desni strani.

Iz teh prvotnih čert je manj ali več zložena vsa mala in deloma tudi vélika abeceda. Prav lahko se dajo te podobice in drobčki najti iz lepega rokopisa, ter v nove slike sestaviti, in sicer:

c = je leva polovica čerke „*o*“, na desnem verhu vpičico zakrivljena.

a = Pridéni k čerki „*o*“ na desni strani čerko „*i*“, dobiš *a*.

d = Ako se ta „*i*“ podaljša v „*l*“, postane „*d*“.

q = Pomakne se pri čerki „*d*“ potegljeji „*l*“ do tal (4. verste), se dobí *q* (kv).

g = *q* s penkljo na spodnjem koncu stori čerko *g*.

j = Če se „*o*“ pri čerki *g* opusti, ostane *j*.

e = Celó majhni *o* tikoma pod drugo versto, čisto zvezan z levo polovico „*o*“, kaže *e* (*e*).

t = Nekoliko okrajšan, prečertan potegljeji „*l*“ daje „*t*“. Ta potegljeji počez je navadno jako debel, postrani, kriv, predolg i. d. Bolji je poslužiti se nemške oblike „*t*“, ktera je že zeló v navadi; nevreten potegljeji izostane, in taki „*t*“ se lepo veže z naslednjimi čerkami.

s = Na desno narejeni „*o*“, na verhu nekoliko ošpičeni, pokaže „*s*“

p = Če postavimo v spodnjem koncu odsekano čerto „*l*“ pred na desno narejeni *o*, se dobí „*p*“, ali pa če se potegljeji „*l*“ na verhu pridene ena čerta iz prve vaje (druga polovica čerke „*n*“).

h = Če pomakneš prvi potegljeji „*l*“ na čerki „*p*“ proti stropu, to je prvi verstici, do ktere segajo dolge čerke, se dobí „*h*“.

„*n*“ = ostane, ako odrežemo na čerki „*h*“ od prvega potegljeja toliko, kar ga čez drugo versto molí.

m = Čerka „*n*“ spredej pomnožena za prvi potegljeji, pokaže „*m*“.

k = Iz čerke „*h*“ se „*k*“ izpeljuje, ako se natakne drugemu potegljeji polovico na desno narejenega „*o*“. Ta dva kosčeka naj se skerčita v prostor med 2. in 3. verstico. Čez drugo verstico

- naj otroci ne delajo znamenitega potegljeja, ki loči čerko „h“ od „k“. Mera na vid je pri šolarčkih še nezanesljiva.
- u** = Ako se pisni zvezek okoli oberne ter pogleda tisto rédko, na kateri so „n“ napisani, pokaže se „u“, ktereга je lahko narediti.
- y** = Na čerki „u“ potegljej „i“ podaljšan v „j“, daje ptuji „i“ (y).
- v** = Naredimo samo drugo potezo čerke „n“, podaljšajmo do 2. verstice lasno čerto ter jo končajmo s pičico, dobimo „v“.
- w** = Ako se celi „n“ zapiše in končava kakor popred „v“, postane „w“ za nemške besede.
- r** = Iz prvega potegljeja čerke „n“ se lahko naredí „r“, če se iz njega potegne proti verhu prav majhen „i“ brez vse debelosti. V prvih razredih nahajamo ta „i“ kot jako debelo piko. Temu se v okom pride, ako se učencem veleva, lasno čerto samo prelo-miti, kjer ima „i“ ali pikica biti.
- b** = Navadni „l“, končan kakor „v“ ali „r“, daje obraz čerke „b“
- z** = Navzdol potegnjena lasna čerta s pridjano drugo polovico čerke „n“ na levem vrhnem in desnem spodnjem koncu, daje „z“. Tudi prav majhen „h“ okoli obrnjen in še enkrat pomnožen za drugo polovico čerke „n“, kaže prav lep in simetričen „z“, ktereга otroci kmalu prav ličnega naredé. S penklo čerko „z“ v vaje jemati, ni dobro, ker se ne vjema s tiskaním „z“
- f** = Postavimo čerko *j* tako na glavo, da stojí na tretji verstici, ter se navzdol podaljša do 4. verste, se pokaže „f“.
- x (ks)** = se stika navadno iz dveh polovic čerke „o“, tako da se s herbtoma tiščita. Perpravno se izdeluje „x“ iz drugega potegljeja čerke „n“. Treba ga je le prekrížati od leve spodej čez sredo gori proti desni s tanko na obeh koncih v pičico zavito lasno čerto.

V ravno tem smislu se sestavljajo velike pismenke. Zarad ornamentalnih okrožljejev so te oblike težji od majhnih, vender se njih podoba vjema dostikrat z majhnimi čerkami. Opiraje na te enakosti naj se odlikujejo vélike pismenke po sledeči versti:

A, H, M, V, W, Y, U, Z, X, — O, Q,
E, G, E, — B, P, B, — J, K, K; J, F, —
S, L, D.

Tukaj hočem svoji nalogi mejni kamen postaviti nadjaje se, da bode kmalu kateri mojih dragih tovaršev pristopil mojim mislim in željam, ali pa da me bode v boljšem podučil.

F. Stegnar,
 c. k. učitelj.

Dopisi in novice.

Iz Ljubljane. Naj imenitnejša postava, katero so letos pretresovali deželni zbori, je bila postava, zastran šolskega nadzorništva. §. 1. postave 25. maja t. l. se glasi: „Naj više vodstvo in ogledništvo vseh šol in odgojilnic ima država, in bode to izvrševala po postavnih gosposkah“. Ta paragraf je pa ravno nasproti §. členu v konkordatu, ki izročuje cerkvi pravice do šolskega nadzorništva.

Vladini predlog, o katerem so se posvetovali deželni zbori, pa cerkvi nekako pravice povračuje, ker očitno je, da ljudska šola brez cerkve ne more shajati, in po §. 3. snovnih postav imajo vsi državljani enake pravice do javnih služeb. — Zanimive so bile tedaj debate v deželnih zborih. V nekaterih zborih jim je bil vladini predlog premalo liberalen, kajti cerkvi preveč vrata v šole odpira; manjšina v nekaterih zborih je zahtevala šolsko nadzorništvo strogo po §. 1. postave 25. maja, posebno pa so se nekateri spodtikovali nad §. 3., ki daje dušnim pastirjem virilne glasove, to je, vsak dušni pastir je že po svojem stanu ud srenjskega ali krajnega šolskega sveta. — Ljudstvo si gotovo v tej reči ni tako navskriž misli, kakor so bili poslanci; iz tega se pa tudi spozná živa potreba, da se volijo poslanci, ki v resnici zastopajo národ. V štirskem in kranjskem deželnem zboru so se tudi potegovali za virilne glasove g. g. katehetov. — Posebno zanimiva je bila ta debata v pražkem deželnem zboru. Pri splošni debati se oglašil opat g. vitez Zeidler in pravi, da se on in njegovi tovarši duhovni iz cerkveneg stališča ne morejo vdeleževati zborovanja in sklepanja pri tej postavi; g. Mareš, tudi prelat in že 38 let pri šolah, zagovarja vladini predlog, svari pa zbor, da naj nikar ne pahá cerkve od šole, ker to bi bilo ravno tako kakor, ko bi hotel oče odpravljati mater pri izreji otrok. On želi, da bi se vsi, ki so poklicani za ljudsko šolo, tudi vdeleževali njenega vodstva. Dalje pravi, da po tej postavi župniki in dušni pastirji ne bodo sami odgovorni za šolo. Ta postava ne jemlje cerkvi pravice do šol in pospešuje izobraženje ljudstva. V tej postavi se cerkvi več pravic deli, kakor v politični šolski postavi. Dalje pravi, da je to prazna fraza, da bi bile ljudske šole tako slabe, kakor svet vpije; dušni pastirji in učitelji so spolnovali svoje dolžnosti. Dalje se poteguje skušeni g. šolski svetovalec za to, da naj vlada ljudske učitelje bolje plačuje. — Vidi se, da verli g. šolski svetovalec prav dobro razume, kaj si učitelji pred vsem želé, in kaj jim je tudi naj bolj potreba. Vse so gospodje poslanci iz te in une strani pretresovali, a le edini g. Mareš se je spominjal pravega. — Dasiravno je oče Mareš zagovarjal vladini predlog in predlog večine, pa vendar njegovi nasveti zastran ogledništva verskega poduka niso bili zboru po godu. —

Ravno v tem zboru je nastalo razpertje med deželnim poglavarjem g. baronom Kellersbergom in ministrom pravosodja g. dr. Herbstom, ker je deželni poglavar vlado zagovarjal, g. dr. Herbst pa po svojem prepričanju govoril. V štirskem deželnem zboru je manjšina šolskega oddelka nasvetovala, da ni treba krajnega šolskega oglednika, in da naj se srenjski šolski svet ne peča z metodiko in didaktiko, a to ni obveljalo. Nam se hoče dozdevati, da bi bil ravno učitelj na deželi pravi terpin, ko bi se ne mogel sklicovati na kako višjo autoriteto v šolskih rečeh, kakor je on sam. — Tirolski deželni zbor je nasvetoval vso drugačno postavo, kakor jo je vlada predložila, in ravno ko bi bila mogla obveljati, je c. k. namestnik zbor zklenil. Tirolci si mislijo: Principis obsta ect., t. j. upiraj se načelu! — Ako obvelja šolska postava, kakor jo je poterdil kranjski zbor, bo to cervki in národu v prid in korist, se vé, če bo vsak na svojem mestu spolnoval svoje dolžnosti. — Če pa nova šolska éra učitelju nič drugega ne prinese, kakor več gospodarjev, ko je dosihmal v soseski le enega imel, kteremu je bilo lahko vstreči, ako je imel učitelj pravo zavest svojega stanu in svojih dolžnosti, bi bilo pa res učiteljem boljše, da bi ostalo vse, kakor je bilo do sedaj. Bomo le videli, če bo nova šolska éra učiteljem še kaj drugega prinesla, kakor le samo več gospodarjev. Uklanjali se bodemo sicer vsem, a spoštovali in ljubili bomo tiste, ki nam bodo kaj dali.

— Prišla je na svitlo popotnica (marsch) z imenom: „Zloga! V spomin pravega občnega zbora ljudskih učiteljev na Kranjskem 15. sept. 1868 l. zložil Lavoslav Belar, učitelj v mestni glavni šoli v Ljubljani.“ To delo je gotovo naj boljše, iz med vseh dosedanjih dobrih skladeb našega g. skladatelja; posamni in vkupni izrazi v tej sestavi vdihujejo skozi in skozi popolno tisti živi klic, ki naj nam vedno vdarja na uho: „Zlata zloga objemaj nas!“ Prodaja jo g. skladatelj po 30 kr.

Premembe v učiteljskem stanu in raspis službe.

V Ljubljanski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so gg.: Jakob Mencinger iz Žir v Ternovo pri il. Bistrici, J. Golmajer z Berda v Dob, Juri Tavčar, poterj. pripravnik, za podučitelja v rudarsko šolo v Toplice pri Zagorji.

V Šent - Jurji pri Svibnem je izpraznjena učiteljeva služba z 210 gold. letnih dohodkov in je raspisana s preš. knezoškofjskim razpisom 1. t. m. s št. ¹⁴⁰⁰/₁₇₀. Prošnje za njo naj se ravnaajo do slavne c. k. deželne vlade, in naj se oddajajo pri preč. tukajšnjem konzistoriju do konec t. m.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.